

CENGİZ ALYILMAZ İLE YAZITLARIN İZİNDE
Inscriptions of on Follow by Cengiz Alyılmaz**Dr. Orhan SÖYLEMEZ*****ÖZ**

Dr. Cengiz Alyılmaz'ın *(Kök)türk Harfli Yazıtların İzinde* isimle çalışması yayınlandı. Kitap Türkoloji sahasında son yıllarda yayınlanan eserler arasında önemli bir yere sahip. İki bölümden oluşan eserin ilk bölümü (Kök)türk harfli yazıtlar üzerine daha önce yapılmış çalışmaları genel bir bakışla, tanınmış Türkologların transkripsiyon alfabelerini ihtiva ediyor. Bu bölüm, Dr. Alyılmaz'ın bizzat çektiği önemli fotoğrafları da içinde barındırıyor.

Kitabın ikinci bölümü en önemli kısmı oluşturuyor. Bu bölümde, yazıtlarla uğraşan herkesin bilmesi gereken önemli ipuçları veriliyor. Bunlar, yazıtların yerinin tespiti, temizlenmesi, estampajının hazırlanması, okunması, bilgisayar ortamına aktarılması ile alakalı metodolojik bilgiler. Çalışmanın son bölümü ise kapsamlı olarak yazıtlarla ilgili bütün çalışmalara yer veriyor.

Anahtar Sözcükler: (Kök)türk harfli yazıtlar, Orhun yazıtları, Türkoloji, estampaj.

ABSTRACT

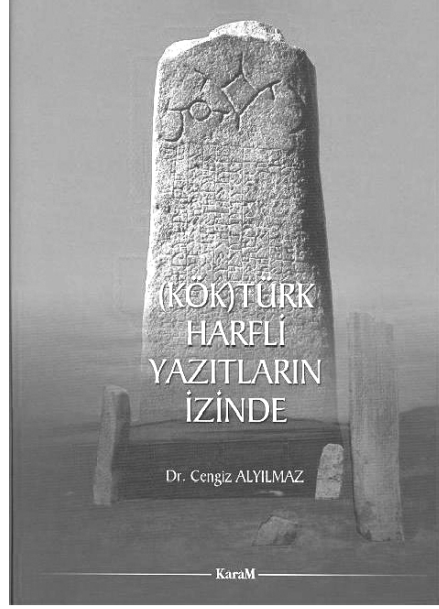
The book called *(Kök)türk Harfli Yazıtların İzinde* by Dr. Alyılmaz has recently been published. This work has a very special place among those works came out last few years. It contains two sections in general. The First sections is consisted of general views of the writer on other works in the field. It also includes different transcriptions of the inscriptions with (Kok)turk alphabet. This section is enchanced with photos taken by auther himself.

The Second Section of the book is the most important part not only because it has many unique photos but a quite interesting as well as academic datas and methodological outcomes on how to determine the place of inscriptions, their cleaning process, preparation of stampage, readings, and transformation of inscriptions to digital environment. The last section hosts an exhausted bibliography on the matter.

Key words: Inscriptions with (Kok)turk alphabet, Orhun inscriptions, stampage process, Turkology.

* Marmara Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Öğretim Üyesi.

Dr. Cengiz Alyılmaz, yazıt bilimcilerin ve Türklük bilimi uzmanlarının yıllardır beklediği (alanında önemli bir ihtiyacı karşılayacak) yeni kitabını yayınladı: *(Kök)türk Harfli Yazıtların İzinde*.¹ Tanınmış Türkolog Prof. Dr. Dimitri D. Vasilyev'in "Sunuş" kısmında da belirttiği gibi kitap, son yıllarda yayınlanan eserler arasında önemli bir yere sahip. Niçin mi? Çünkü bu çalışmada hem yazıtların yerlerinin tespiti, korunması, estampajının hazırlanması, okunması, bilgisayar ortamına aktarılması, hem de bütün bunların yapılış metoduna dair bilgilere yer veriliyor. Özellikle kitabın ikinci bölümünü oluşturan kısımdaki bilgiler, bugün olduğu gibi gelecekte de yazıtlarla ilgilenecek araştırmacılara yol gösterecek nitelikte.

Kitap, iki bölüm ve çok somut önerilerin sunulduğu bir kısa değerlendirme ile bibliyografyadan oluşuyor.

Yazar kitabın birinci bölümüne Prof. Dr. Efrasiyap Gemalmaz'ın Köktürk yazısı için hazırlanmış transliterasyon alfabetini alarak başlamış. Onu Prof. Dr. Talat Tekin'in hazırlanmış olduğu Köktürk alfabesi tablosu takip ediyor. Ataklı yani tanınmış Kazak Türkolog Prof. Dr. Altay S. Amanjolov'un Türk runik alfabesi tablosunu ise Rus Türkolog İgor Kormuşin'in Runik yazı işaretleri tablosu takip ediyor. Birbirini tamamlayan bu çalışmalar kitabın ilmî değerini artırıyor. Dr. Alyılmaz'ın kendi transliterasyon denemesi ise kitabı daha da zengin kılacaktır.

Bölüm, birbirinden güzel resimlerle süslenmiş sayfalardaki genel bilgilerle devam ediyor. (Kök)türk yazısı, (Kök)türk harfli yazıtlar, Moğolistan'daki (Kök)türk harfli yazıtlar, Yenisey yazıtları, Talas ve Koçkor yazıtları, Batı Türkistandaki (Kök)türk harfli yazıtlar, Doğu Türkistandaki (Kök)türk harfli yazıtlar ile Kafkaslar, Anadolu, Balkanlar ve Avrupadaki (Kök)türk harfli yazıtlardan resimlerle birlikte verilen ilmî bilgileri içeriyor. Bugüne kadar tespit

¹ Ankara, 2007, KaraM Yayıncılık, XVI+192 s.

edilmiş Türk kültürüne ait yazıtların büyük bölümünü ve onlarla ilgili bilgileri bu bölümde bulmak mümkün.

Bu bilgiler ister istemez bu coğrafyalar ile Orhun yazıtlarının bulunduğu coğrafya arasında nasıl bir bağ olduğunu düşündürüyor. Bu da Azerbaycanlı yazar Anar Resulzâde'nin Türkiye'de yayınlanan *Sıraselviler'de Bir Otel Odası*² romanında geçen bir bölümü hatırlatıyor insana. Bu bölümde yazar, romanının kahramanı Kerim Esgeroğlu'ndan ve onun çalışmalarından bahsediyor.

Roman kahramanı Türkolog Kerim Esgeroğlu, Türkoloji dünyasında çıkaracak bir buluşa imza atmıştır. İnşaat için yapılan kazılar sırasında bulunan taş parçalarındaki yazıları çözmeyi başarır. Bu başarısıyla Türk kültürünün, medeniyetinin ve tarihinin yazılı vesikalarının daha da öncelere gittiğini ispat eder. Dede Korkut'un dolaştığı mekânlardan olan Azerbaycan'da çok çok önceleri Türklerin atalarının yaşadığını ve **doğudan batıya doğru yapıldığı bilinen göçlerin aslında tam tersi istikamette geliştiğini** ortaya koymuştur. Zira Esgeroğlu'nun çözdüğü taşlardaki yazı ile Moğolistan'da bulunan Orhun yazıtlarının dili aynıdır. Türkiye'de katıldığı konferansta Esgeroğlu'nun bu buluşuna karşı çıkanlar olur. Özellikle Türkçülüğü ile bilinen babası ile uğraşan rejimin adamı durumundaki Çopur Cabbar, "*Yeni pantürkistler çıktı*" (s. 45) diyerek kendisiyle alay eder. Esgeroğlu, İstanbul'da kaldığı bir otel odasında geçirdiği kalp krizi sonucu ölür. Ölümünden sonra ünlü bir İngiliz şarkiyatçısının girişimi ve önerisiyle Büyük Britanya Krallık Astronomi Derneği yeni keşfedilen asteroidlerden birine Kerim Esgeroğlu'nun adını verir. İngiliz şarkiyatçı onun makalesini okumuş ve Türkoloji alanında önemli bir buluş olarak değerlendirmiştir. Bu durumun da bilinmesi gerekir sanırız.

Alyılmaz'ın kitabının başında yer alan Bilge Tonyukuk Yazıtlarının gün batımında çekilmiş görüntüsü, bugüne kadar yayınlananlardan çok farklı bir hava veriyor; tam bir "millî romantizm" uyandırıyor görende

İkinci bölüm "(Kök)türk Harfli Yazıtların Epigrafik Belgelemelerinde Uygulanacak Yöntemler ve Teknikler" başlığıyla verilmiş. Bu bölüm kitabı daha önceki yayınlardan ayıran teknik bilgilerle dolu. Dr. Alyılmaz epigrafik çalışmalarda kullanılan teknikleri teorik olarak anlatmakla kalmamış, onlar üzerinde bizzat kendisinin yaptığı çalışmalardan görüntüleri de kitaba almış. "*Neler bu yöntemler?*" diye sorulacak olursa, onları da şu şekilde sıralıyor:

1. Yazılı yüzeyleri herhangi bir araç kullanmadan, doğal ortamda okuyup belgelemek,

² *Age*, Everest Yayınları, İstanbul, 2000, Azeri Türkçesi'nden Çeviren: İldeniz Kurtulan.

2. Yazılı yüzeyleri büyüteç veya yansıtıcı kullanarak okuyup belgelemek,
3. Yazılı yüzeyleri parmakla dokunarak okuyup belgelemek,
4. Yazılı yüzeyleri estampaj uygulayarak belgelemek,
5. Yazılı yüzeyleri elle kağıda çizerek (resmederek) belgelemek,
6. Yazılı yüzeylerin içini doldurarak belgelemek,
7. Yazılı yüzeyleri murç, keski kullanarak belirgin hâle getirip belgelemek (!),
8. Yazılı yüzeyleri saydam malzeme kullanarak belgelemek,
9. Yazılı yüzeyleri ıslatarak belgelemek,
10. Yazılı yüzeyleri gölgeleme yaparak veya karartma uygulayarak belgelemek,
11. Yazılı yüzeyleri aydınlatmayı yeterli hale getirip belgelemek,
12. Manuel fotoğraf makineleri kullanılarak elde edilen görüntülerden hareketle epigrafik belgeleme yapmak.
13. Yazılı yüzeyleri video kamerayla kaydedip belgeleme yapmak,
14. Yazıtların kalıbından veya kopyasından hareketle epigrafik belgeleme yapmak,
15. Dijital fotogrametri tekniğiyle epigrafik belgeleme yapmak.

Görüldüğü gibi yazıtları belgelemek için on beş farklı metot uygulamak mümkün. Ahmet Hikmet Müftüoğlu'nun 1920'li yılların başlarında yazdığı Gönül Hanım romanında ise Gönül Hanım Keşif Heyeti'ndeki roman kahramanları yazıtların sadece kalıplarını çıkararak belgeleme yapıyorlardı. Bugün ise gelinen nokta bu çalışma ile gözler önüne serilmiş bulunmaktadır. Yazar bütün bu metotlar ile yaptığı çalışmalardan örnekleri de kitabına almış. Buraya alınan fotoğraflar yazıtlarla birazcık ilgisi olan birisini bile uzaklara götürmeye yetiyor. Mesela II. Gurvan Mandal yazıtının doğal ortamda tespit edilmiş görüntüsü mükemmel. Büyüteç yardımıyla okunan yazıtlar ise millî hafızanın nerelerde saklandığını, korunduğunu gösteren önemli belgeler. Estampaj çalışmaları sonunda ortaya çıkan netice şaşırtıcı. Normal gözle görülemeyecek kadar silikleşen yazılar estampaj uygulandıktan sonra gün gibi ortaya çıkıyor. Mesela X. Talas yazıtı buna güzel bir örnek.

Dr. Alyılmaz sadece bir araştırmacı akademisyen değil; aynı zamanda vefalı bir öğretim üyesi de. Manas Üniversitesinde çalıştığı yıllarda öğrencilerine

yaptırıldığı değişik yazıt maketlerini de fakülte bünyesi içinde bir odayı müze hâline getirerek koruyor. Öğrencileri ile birlikte çektiği fotoğrafları da kitabına almayı ihmal etmemiş. Öğrencileri arasında, Kırgızistan'daki çalışmaları sırasında kendisine yardım eden Nurdin Usev ise, gelecek vadeden genç bir araştırmacı.

Kitaptaki son fotoğraf I. Höl Aşgat yazıtının ön yüzünü gösteriyor. Alfabetik olarak dizilmiş “Bibliyografya” ise bu sahada çalışacak olanlar için gerekli olan kaynakların büyük bir bölümünü içeren titiz çalışmanın ürünü. Bu bölümü gördükten sonra, kitabın ne kadar uzun uğraşlar ve emekler sonunda ortaya çıktığını tahmin etmek çok zor değil.

Dr. Alyılmaz kitaba verdiği ismi açıklarken tespit edip ele aldığı yazıtları belgelemek, görüntülemek, hazırlamak için yıllarca dağlarda, ovalarda—Moğolistan'da, Kazakistan'da, Kırgızistan'da, bütün Orta Asya'da, Kafkaslarda, Anadolu'da—nasıl dolaştığından söz ediyor. Fakat “sadece dolaşanların” yüzeysel çalışmalar veya belgeseller hazırlayabilecekleri bilinen bir hadisedir. Dr. Alyılmaz bu yazıtları tespit ettikten sonra onlar üzerinde yıllarca çalışıyor, onları okuyor ve değerlendiriyor. Ondan sonra bu kitap ortaya çıkıyor. Yazarı yakından tanıyanlar elinde bunun gibi daha nice kitaplar çıkartacak kadar değerli malzeme olduğunu bilirler. Bu çalışmanın birinci kısmına alınan yazıtların değerlendirilmesi bile Türk kültürüne ve uygarlığına çok büyük katkılar yapacak nicelik ve niteliğe sahiptir. Prof. Dr. Vasilyev'in de belirttiği gibi eser, yalnızca yazıt bilimcilerin ve dilcilerin değil; aynı zamanda tarihçi, sanat tarihçisi, kültür tarihçisi, arkeolog hatta edebiyatçılar için de başvuru kitabı olmayı hak etmektedir. Çünkü kitapta yer alan yazıtların “görsel, sanatsal, kültürel, tarihî ve hatta edebî” değerleri vardır.

Yazar “Ön söz”üne Azerbaycan'ın tanınmış şairi Samed Vurgun'dan bir dörtlük alarak başlıyor:

Kim bilir neçedir dünyanın yaşı

Tarihin ne geder yazısı vardır

Her sahsı parçası her mezar daşı

Nesilden nesile bir yadigardır

“Dünyanın yaşı kaçtır, tarihin kaç tane yazısı vardır, her saksı parçası, her mezar taşı nesilden nesile yadigardır” diyor şair. Çok doğru söylüyor, ama elbette “okumasını bilene, anlayabilene, anlamak isteyene, anlayıp da anlatmak isteyene” söylenmiş bir sözdür bu.

Bir başka Azerbaycanlı kalem, yazar Mevlüt Süleymanlı'nın *Göç* adlı romanı Türkiye'de yayınlandı. Genç Alay, bu romanın kahramanlarından biridir. Bekil'in deli oğlu olarak bilinen Alay, devri için veya etrafındaki halk için olağanüstü sayılabilecek bazı özelliklere sahiptir. Bunlardan birincisi; Türk olduğu pek muhtemel olan Karakelle soyuna mensup bu genç, sanki ilahî bir gücün yönlendirmesi ile kanlı bıçaklı düşman aşiret Kanıkevi'nden Kasım'ın kızı ile evlenir. Alay'a rüyasında Karakellelerin Bilici Kadın'ı "*Bu senin kısmetin iç, adı Çemen*" diyerek "aşk badesini" içirir. Aynı Bilici Kadın Çemen'in de rüyasına girerek ona da "*Bu senin kısmetin iç, adı Alay*" diyerek ona da içirir. Ama bu iki gencin evlenebilmesi mümkün değildir, çünkü arada yüzyıllardır süren bir kan davası vardır. Bu engeli ortadan kaldırmak için yaşlı kadın, Çemen'in aşiretindeki herkesin rüyasına girerek onlara uyur uyanık vaziyette bu gençlerin düğünlerini yaptırır. Sanki destan gibi, halk hikâyesi gibi bir roman. Dede Korkut motifleriyle süslenmiş, aynı tadı veren cümleler. Alay'ı diğerlerinden ayıran ikinci vasfı ise, özellikle dilcilerin veya yazıtlarla yakından ilgilenen araştırmacıların çok ilgisini çekecektir. İhtiyar Bilici Kadın ondaki bu farklılığın ayırındadır ve ona "*Çetin günler geçireceksin, sana çok zor gelecek... işaret alacaksın, bir sır verilecek sana...*" (s. 89-90) der. Bu sır sanki Alay'ın elinde "bir kor" gibidir. Dr. Alyılmaz da yaşlı kadından bir sır aldı mı bilinmez, ama elindeki belgeler, keşfettiği, tespit ettiği yazıtlar, kayalar, taşlar, çanaklar, çömlekler âdeta birer "kor" gibidir. Ona bu sırrı veren veya ilham eden de muhtemelen etrafındaki "aksakallar"dır. Nitekim bu aksakallar, 5 Ekim 2004'te Bişkek'te II. Uluslararası Türk Uygarlığı Kongresi'nde sunduğu "(Kök)türk harfli yazıtların epigrafik belgelemelerinde uygulanacak yöntemler ve teknikler" konulu—ki bu tebliğ kitabın nüvesini, özünü oluşturmuş, ateşini tutuşturmuş ve Dr. Alyılmaz'ın elinde bir "kor" olmuştur—sunumdan sonra ona bu konuda çalışması için destek veren ve kitabın başında adları tek tek zikredilen, Türkolojinin önde gelen isimleridir.

Alay'ı diğerlerinden ayıran en önemli özellik, yazıları okuyabilmesidir. Karakeller kendi aralarında ilk defa kavga ettikten sonra, olanlara şahit olan Alay ağlamaklı bir şekilde şöyle der:

Tepedeki yazıyı okudum. Deniyor ki, 'sağdan düşman geldi, soldan düşman geldi, vurup geri çevirdik. Evlerimizi kendimiz yıktık, saraylarımızın yerinde harabeler bırakıp gidiyoruz... Böyle bir hâl bizim de başımıza gelecek.' (s. 102)

Alay'ın tepede okuduğu bu yazı bir uyarı niteliğindedir. Buna benzer öğütleri daha önce Kök Tigin yazıtlarında okumadık mı? Yazıtta Köktürk tarihine ait olaylar, açık seçik bir biçimde tenkit edilerek Bilge Kağan'ın ağzından gelecek için mesajlar verilmemiş miydi? Verilmişti.

Bilge Kağan, (*Çinlilerin*) *tatlı sözlerine ve yumuşak ipekli kumaşlarına aldanıp (ey) Türk milleti, çok öldün... (Gittiğin yerlerde de) hep öldün, mahv oldun; geride kalanlar (bir şekilde sağ kalanlar) hep ölüp biterek oraya buraya gidiyordunuz...*” dedikten sonra “(Ey) Türk milleti (Kutsal) Ötüken topraklarında oturup, (buradan) kervanlar gönderirsen (ticaretle uğraşırsan) hiçbir sıkıntı olmayacak. Ötüken Ormanı’nda oturursan sonsuza kadar devlet sahibi olarak hükmedeceksin”³ cümleleriyle öğüt vermiyor muydu? Veriyordu. Binlerce yıl evvel büyük hakan ve onun akıllı veziri tarafından yazılanlar / uyarılar yine Türkologlar tarafından keşfedilmiş ve okunmamış mıydı? Evet, Radloff, Thomsen, Le Coq vd. (Bugünküleri saymıyorum.). Yıllar önce yazdığı *Gönül Hanım* romanının bir yerinde Ahmet Hikmet Müftüoğlu, roman kahramanı Gönül Hanım’ın ağzından bu Türkologları saydıktan sonra:

*Mümkün değildir ki bir “Radloff”da, bir “Le Coq”da bir Tatarın bir Türk’ün heyecanı, duygusu bulunsun. Bunlar olmayınca bu tarihî gerçeklerin mühim bir kısmı daha keşfolunmamıştır, sanırım.*⁴ diyor. Günümüzden yaklaşık 90 yıl evvel böyle bir tespit yapılıyor. Doğrudur. Romanda Gönül Hanım’ın bu tespitine erkek kardeşi Ali Bahadır da: “*Yazık ki, tarihî keşifler hisle, heyecanla değil, ilim ile gerçekleşir*” diyerek cevap verir. O gün bugündür Dr. Alyılmaz’ın da “Ön söz”de belirttiği hatta ismini orada zikretmediği Türkologlar gelmiş, hepsi de çalışmalarıyla bu sahaya büyük katkılar sağlamışlardır. Ama bunların son halkası Dr. Alyılmaz’dır. Müftüoğlu’nun belirttiği veya bir Türkologda olması gereken “his ve heyecan” da “ilim” de yazarda ziyadesiyle mevcuttur. Buna ilave olarak teknik-teknolojik bilgi ve birikimi ile âlet-edevât da mevcuttur. Nitekim kitabın ikinci bölümü hâlen tespit edilmiş olan yazıtların zarar verilmeden kullanılması ve korunması ile alakalıdır ki bu konuda daha önce yapılmış müstakil bir çalışma da yoktur. Mevlüt Süleymanlı’nın yukarıda zikredilen *Göç* romanında:

Karakellelerin çitlerle çevrili evlerinde etlenip şişmanlamış erkekleri dünyanın çeşitli yazıtlarını, kalın kalın kitaplarını okuyup bitirmişler gibi, nice bilinmeyen surlara vakıflarmış gibi bilgiç bilgiç, emin emin Alay’a gülüyorlardı:

- Bu boyda bir erkek, başını taşlardan kaldırmayıp yazıları okuyor, kadınlar gibi lezzetli otlar topluyor.

Karakelleler sanki öyle bir yerden, öyle bir kökten kopmuşlardı ki, orda bu yazıtlarla, kitaplarla derin derin ilimlerle, surlar bulmuşlar, devletler

³ Cengiz Alyılmaz, *Orhun Yazıtlarının Bugünkü Durumu*, Kurmay Yayınları, Ankara, 2005, s. 9-11.

⁴ Ahmet Hikmet Müftüoğlu, *Gönül Hanım*, Millî Eğitim Basımevi, İstanbul, 1971, s. 8.

kurmuşlardı. Sonra da sanki bu yazılarla, kitaplarla yapıp kurdukları dağılmış, yok olmuştu. Onların bir zamanlar bildikleri yazılar, kitaplar da sanki daha yeni yeni gün ışığına çıkıyordu. Onun için bilgiç bilgiç, kalın kaşlarının altından bakıp gülüyorlardı:

- Kişi (erkek) böyle olmaz, kadının öğrettiğinden bir şey bekleme. Yazılar O'nu deli edip çöllere düşürmüş. Deli Alay, Bekil'in divâne oğlu. (s.104)

Acaba yazar Mevlüt Süleymanlı, Dr. Alyılmaz'ı tanıyordu, onun çalışmalarını biliyordu da o yüzden mi böyle yazıyordu bilinmez. Bilinen bir şey var ki o da tıpkı Alay gibi Dr. Alyılmaz'ın da yıllarca dağların, tepelerin, ovaların, kayaların önünde diz çöküp taşların üzerindeki yazıları okuyor olmasıdır. Dr. Alyılmaz 1991-2007 arasında on altı yıldır pek çok projede değişik görevlerde bulundu. Ama bir projesi var ki onu henüz hayata geçirebilmiş değil. Karakellelerin veya çocukların “deli” adını layık gördükleri Alay gibi onu hayata geçirmenin heyecanını yaşıyor; “**Orta Asyadaki Kültür ve Uygarlıkların Araştırılması Projesi**”. Bişeketteki Kırgızistan-Türkiye Manas Üniversitesi'ne sunduğu bu proje hâlâ sürüncemede bekliyor. Diğer taraftan yine Bişeketteki Amerikan Üniversitesi (American University in Central Asia) bu projeye talip. Proje teklif edildiğinde başlanılsaydı günümüzde epeyce yol alınmış olurdu. Projenin bekletilmesi bir yana, pek çok kişinin hatta devletin iştahını kabartacak kadar değerli. Ehil olmayan kişiler tarafından yapılmaya kalkılırsa vahim sonuçlara varılabilir. Peki bu kadar önemli bir projeyi hazırlayan, pek çok projede görev alan ve son iki yılda çok değerli iki çalışmaya daha imza atan Dr. Alyılmaz kimdir?

Bugüne kadar 21 kitap, 50 makalesi yayınlandı. 7 çeviri yaptı. 55 tebliğ sundu ve 38 radyo ve televizyon programına konuşmacı olarak katıldı. Kars 1966 doğumlu. 1986'da Atatürk Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı bölümünü bitirdi. 1988'de yüksek lisansını bitirerek “Türk dili uzmanı,” 1994'te de doktorasını tamamlayarak “Türk dili doktoru” oldu. Kara Kuvvetleri Komutanlığı Lisan Okulu'nda yedek subaylık yaptığı dönemde bir taraftan Türkçenin yabancılara öğretimi ile ilgili proje subaylığı görevini yaparken diğer taraftan Türk lehçeleri askerî terimleri sözlüğünü hazırladı. 1997-2001 arasında Moğolistan'da, 2002-2007 arasında da Kırgızistan, Kazakistan, Özbekistan, Azerbaycan ve Gürcistandaki Türk anıtlarıyla ilgili saha araştırmaları ile epigrafik belgelenmeler yaptı. “**Orhun Yazıtlarının Bugünkü Durumu**” adlı eseri ile iki ödül birden aldı: Türk Ocakları Genel Merkezi'nin “**2005 Yılı Osman Turan Türklük Araştırmaları Ödülü**” ve “**2005 Yılı Necmettin Hacıeminoğlu Dil Araştırmaları Ödülü**”. Hâlen mezun olduğu üniversitenin Kâzım Karabekir Eğitim Fakültesi Türkçe Eğitimi Bölümü'nde

görev yapan Dr. Alyılmaz, 2006'da Eski Türk Dili (Köktürkçe) bilim dalında "Doçent" unvanını aldı.

(*Kök*)türk Harfli Yazıtların İzinde, sadece yazıt bilimcileri, Türkologları ve dilcileri değil; sanatsever herkesi heyecanlandıracak kadar zengin görsel malzeme ile dolu. Daha ilk sayfalarda "Uygur dönemine ait kaplumbağa şeklindeki kaide üzerinde bulunan **dağ keçisi / teke damgası**"nın fotoğrafı bunun en güzel örneklerinden birini oluşturmaktadır. Yazar bir önceki eseri *Orhun Yazıtlarının Bugünkü Durumu* adlı kitabının "Köl Tigin Yazıtının ve Anıt Mezarının Bugünkü Durumu" başlıklı birinci bölümüne de yine yazıtın üzerindeki "dağ keçisi/teke damgası"nın resmini koyarak başlamıştı.⁵ Dağ keçisi veya teke, hem Köktürk öncesi, hem Köktürk hem de Köktürk sonrası dönemlerde sıkça kullanılan bir Türk damgası olduğu için önemlidir. Yazar bunu şöyle izah ediyor: "... süs ve kullanım eşyalarında bulunan dağ keçisi/teke damgaları, önceleri yalnızca kağanı simgelerken sonraki dönemlerde "kağan sülalesini" ve "kağana bağlılığı" bildirmek için de kullanılmıştır."⁶ Her ne kadar tarihte kalmış gibi görünse de bu damgaların eski Türk inancını devam ettiren Türk boyları arasında dağ keçisi/teke kutsallığını devam ettirmektedir. Yazar, özellikle şaman inancının devam ettiği boylar arasında bu hayvanların öldürülmesinin günah sayıldığını belirtmektedir. Diğer taraftan dağ keçisi/tekenin "**bugu**"ya benzediğini söylemek mümkündür.⁷ Bugu veya boynuzlu geyik de, Cengiz Aytmatov'un *Beyaz Gemi* romanında anlattığı Kırgızların "bugu" soyundan geldiğini anlatan efsaneyi hatırlatmaktadır. Sanırım Prof. Dr. Vasilyev'in "kültürel" boyuttan kastettiği de bu ve buna benzer yorumlardır.

Kitabın içeriği kadar dizgisi, grafik tasarımı ve baskısı da profesyonel ellerin ve emeğin ürünü. Eser, bu yönüyle de sonraki yayınlara örnek teşkil edecek nitelikte.

Dr. Alyılmaz'ı, kitabı yayımlayan KaraM yayınlarını kutluyor; "belleklerde iz bırakacak" yeni eserlerini sabırsızlıkla bekliyoruz.

⁵ Cengiz Alyılmaz, *Orhun Yazıtlarının Bugünkü Durumu*, Kurmay Yayınları, Ankara, 2005, s. 7.

⁶ Cengiz Alyılmaz, *Orhun Yazıtlarının Bugünkü Durumu*, Kurmay Yayınları, Ankara, 2005, s. 17.

⁷ Bu konuda daha ayrıntılı bilgi için yazarın "Bugut Yazıtı ve Anıt Mezar Külliyesi Üzerine" başlıklı yazısına <http://www.turkiyat.selcuk.edu.tr/pdfdergi/s13/alyilmaz.pdf> adresinden veya *Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, S. 3, Konya, 2003, s. 11-21'den ulaşılabilir.

KAYNAKLAR

ALYILMAZ, Cengiz, Bugut Yazıtı ve Anıt Mezar Külliyesi Üzerine, *Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, S. 3, Konya, 2003, s. 11-21.

ALYILMAZ, Cengiz, *Orhun Yazıtlarının Bugünkü Durumu*, Kurmay Yayınları, Ankara, 2005.

ALYILMAZ, Cengiz, *(Kök)türk Harfli Yazıtların İzinde*, KaraM Yayıncılık, Ankara, 2007, , XVI+192 s.

MÜFTÜOĞLU, Ahmet Hikmet, *Gönül Hanım*, Millî Eğitim Basımevi, İstanbul, 1971.

RESULZÂDE, Anar, *Sıraselviler'de Bir Otel Odası*, Everest Yayınları, İstanbul, 2000, Azeri Türkçesi'nden Çeviren: İldeniz Kurtulan.

SÜLEYMANLI, Mevlüt, *Göç*, Ötüken Neşriyat A.Ş., İstanbul, 1997, Çeviren: Seyfettin Altaylı.

<http://www.turkiyat.selcuk.edu.tr/pdfdergi/s13/alyilmaz.pdf>